

MAAELUMINISTEERIUM

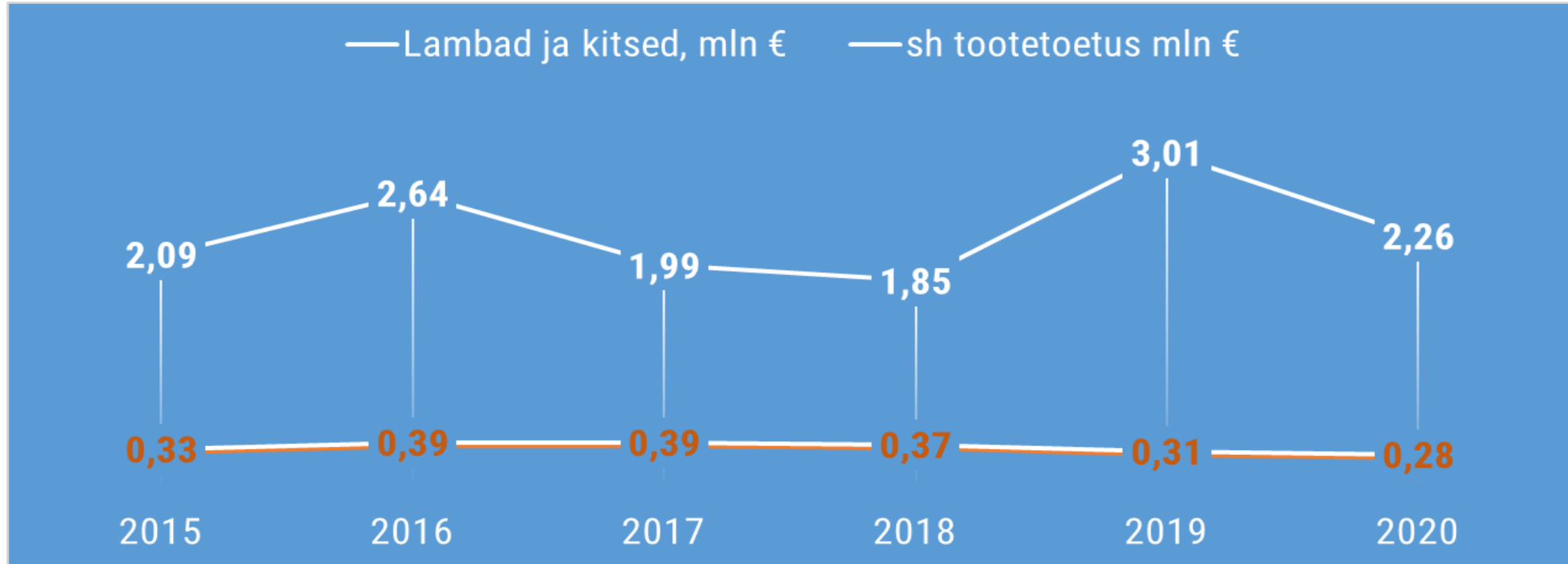
Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Lamba- ja kitsekasvatuse perspektiivid uuel ÜPP eelarve perioodil

Marko Gorban
Maaeluministeerium

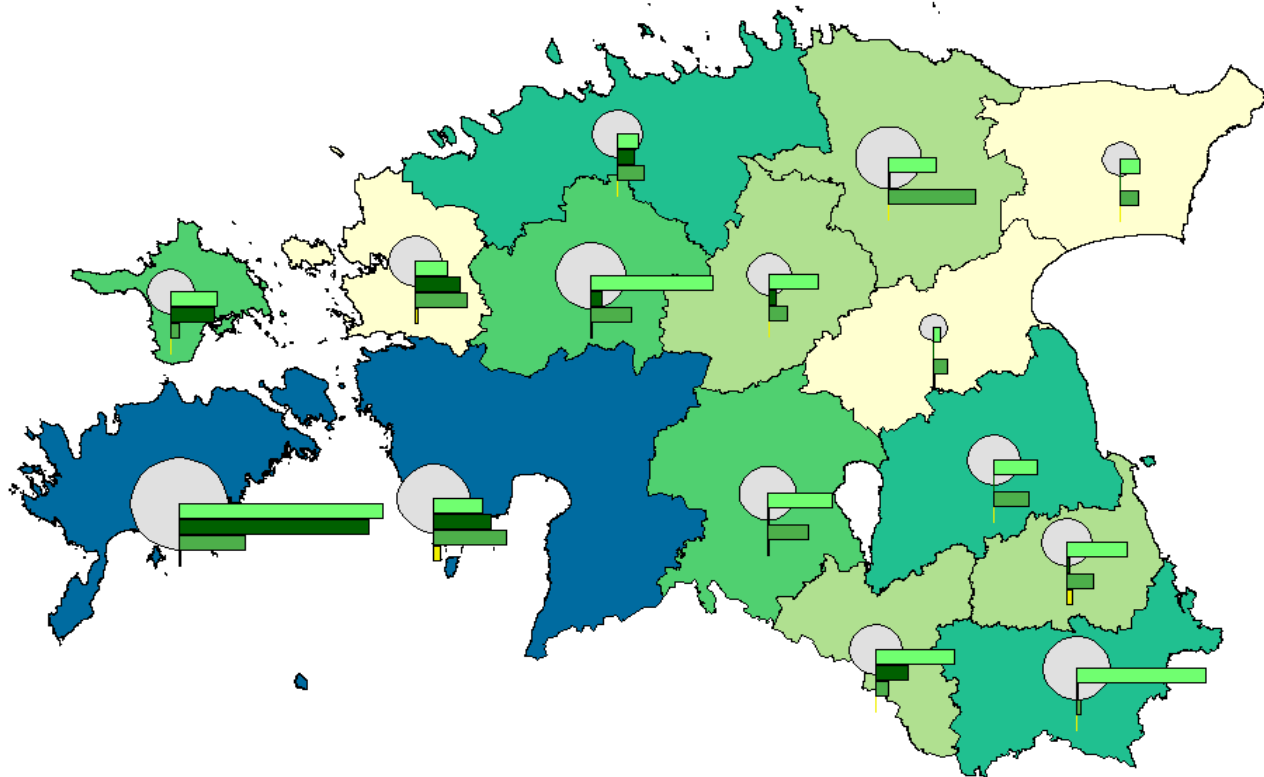
3. november 2021

Lammaste ja kitsede toodangu väärtus

- Moodustab majandusharu kogutoodangu väärtusest ca 0,2-0,3%
- Moodustab loomakasvatustoodangu väärtusest 0,5-0,8%
- Tootetoetuse osatähtsus lammaste ja kitsede toodangu väärtuses alushinnas 10-20%, mis kogu sektorisse suunatud tootetoetusest on 2-5%

Lamba- ja kitsekasvatajad maakondades

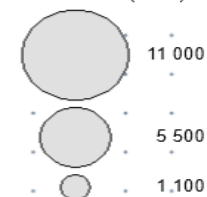
Lamba- ja kitsekasvatajad maakondades

Allikas: PRIA (2020)

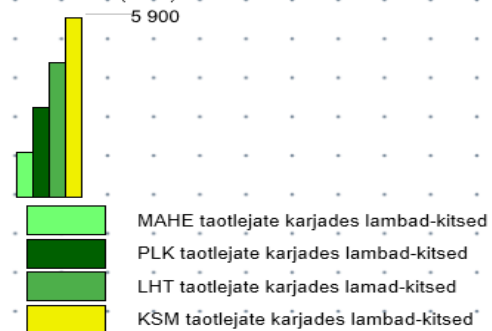
Lammaste ja kitsede arv maakonnas

Allikas: PRIA (2020)

Lammaste ja kitsede arv MAHE, PLK, LHT ja KSM tootlejate karjades

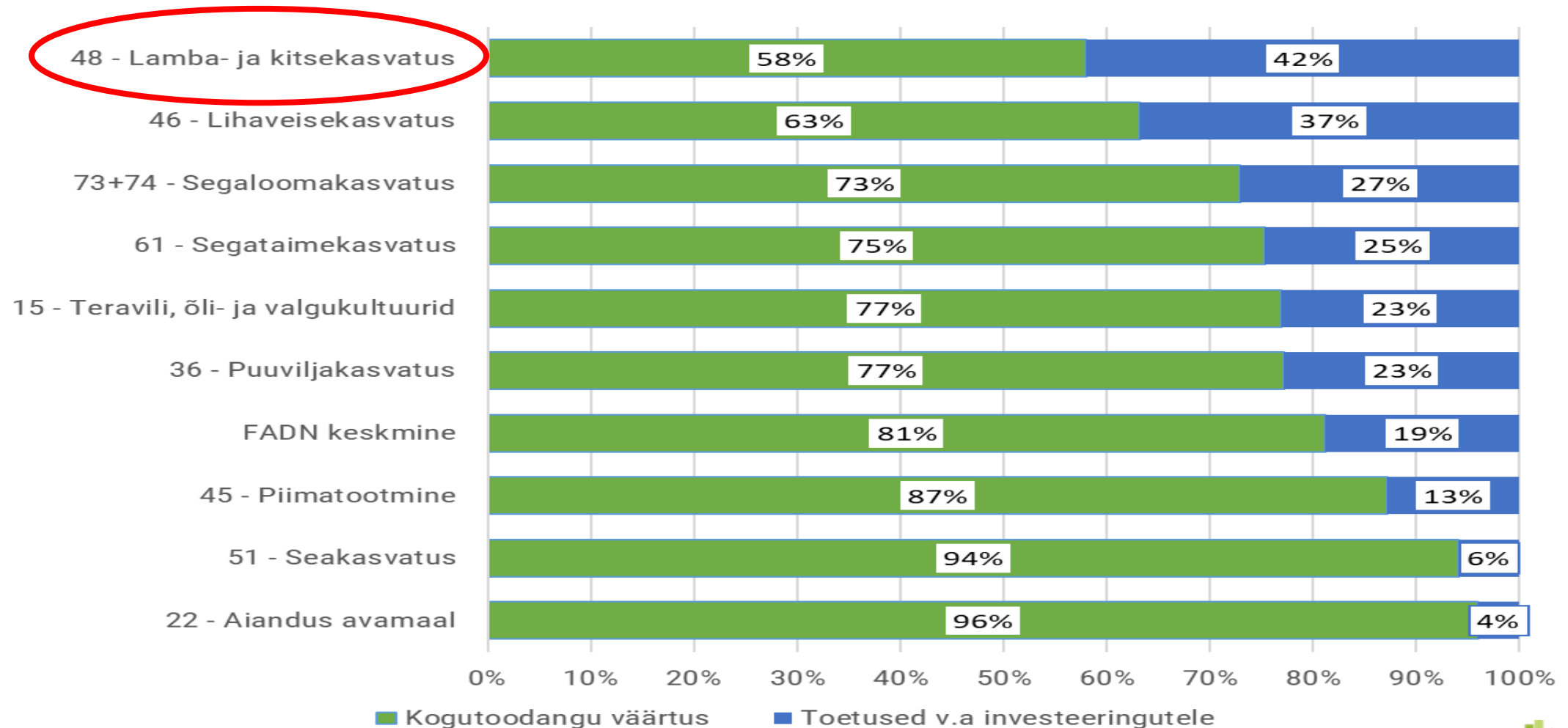
Allikas: PRIA (2020)

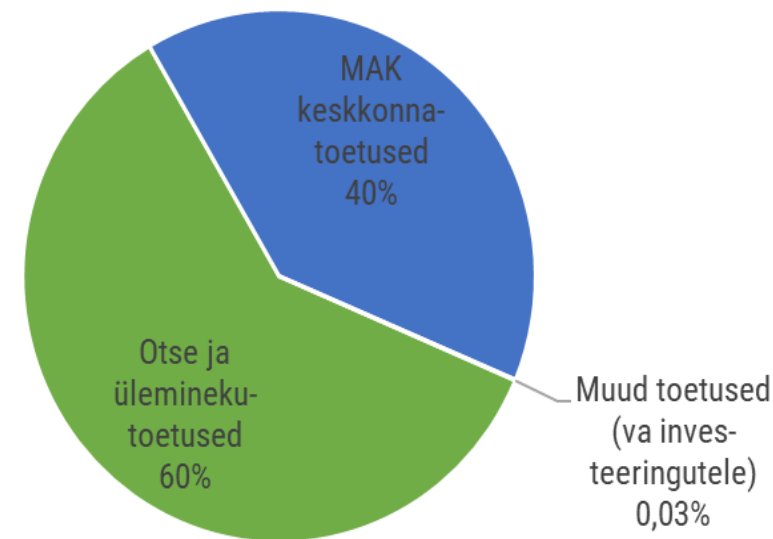
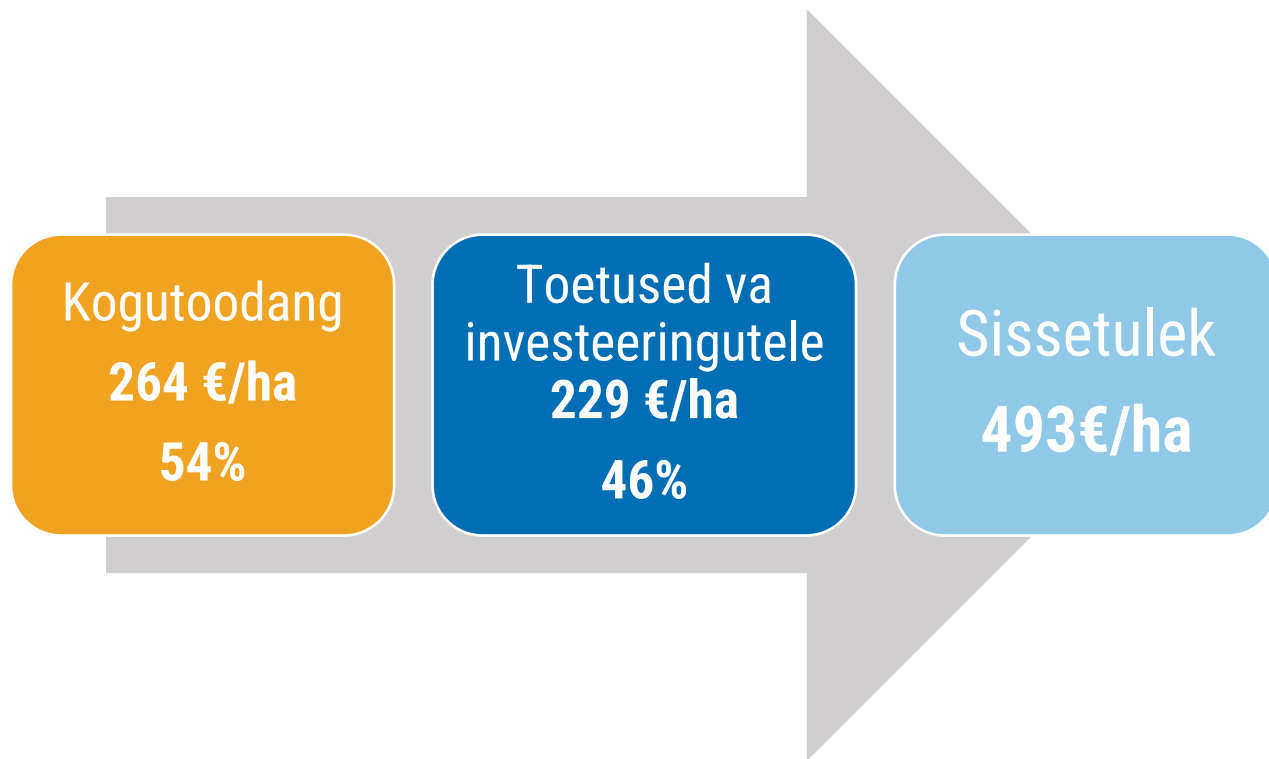
- Enim lamba- ja kitsekasvatajaid on Pärnumaal ja Saaremaal, nendes maakondades 27% lammastest ja kitsedest
- 46% loomadest MAHE tootlejate karjades, 25% LHT tootlejate karjades, 20% PLK tootlejate karjades ja 2% KSM tootlejate karjades
- 12% lammastest ja kitsedest karjades, kus ei taotleta ÜPT
- 88% lammastest ja kitsedest karjades, kus ÜPT pind kokku 51913 ha (5% kogu ÜPT pinnast) ehk 0,96 ha looma kohta

Allikas: PRIA

Kogutoodang ja toetused

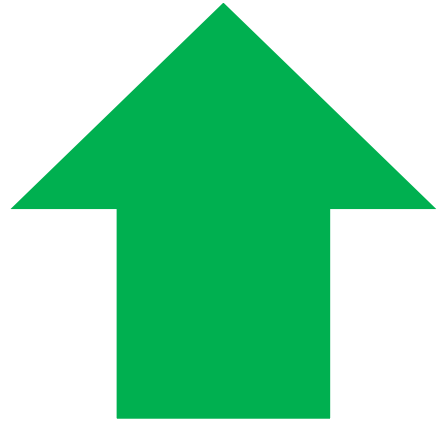

Sissetulek ja toetused lamba- ja kitsekasvatuses

Keskmine ettevõtte lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübis sai 2019 a **toetuseid ja investeeringutele 11 102 €** **Investeeringutoetuseid** saadi ettevõtte kohta keskmiselt **74 €**, mis aruandeaastal tehtud investeeringust moodustab 3%

Majanduslik jätkusuutlikkus - eeldused

On jätkusuutlik

NLV $\geq$ 80% arvestuslikust tasemest ehk

üle ~16 300 euro

Pigem ei ole jätkusuutlik

NLV $<$ 80% arvestuslikust tasemest ehk alla

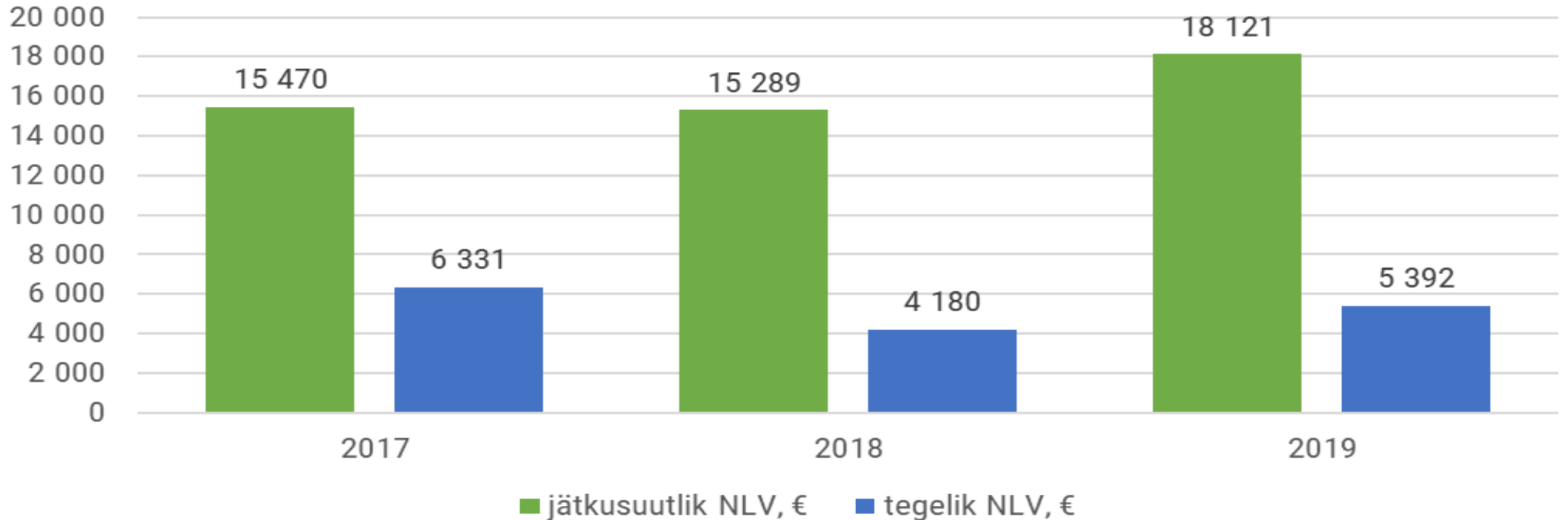
~16 300 euro

Loodud lisandväärtusest tagatakse töötajate aastane töötasu vähemalt keskmisel tasemel

Lamba- ja kitsekasvatuses keskmiselt 1,0 tööjõu aastaühikut (2019)

Loodud lisandväärtusest kaetakse 5% põhivarade väärtusest arenguvajadustena Lamba- ja kitsekasvatuses põhivara väärtus 65 966 eurot (2019)

Loodav netolisandväärtus (NLV) lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübis 2017-2019

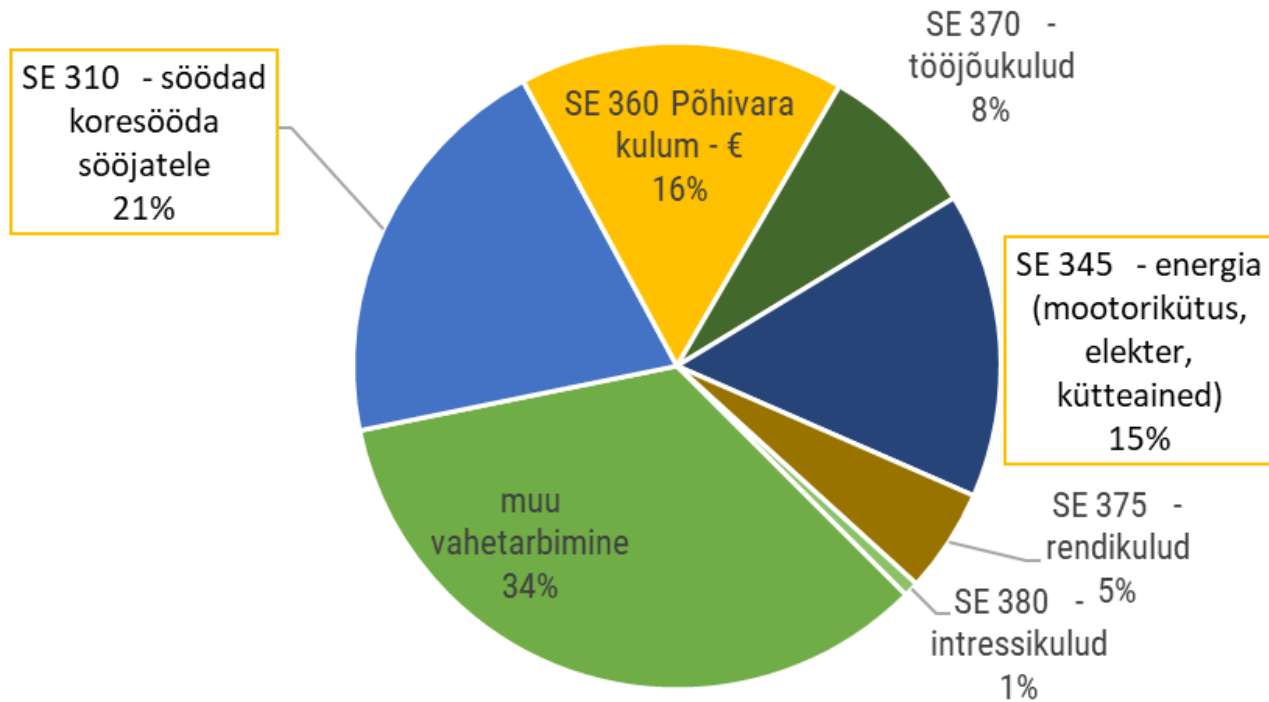

Lamba- ja kitsekasvatuse tootmistüübis kasutatakse peamiselt **tasustamata tööjõudu (90%)**, ettevõtete majanduslik suurus on pigem väike, põhivara väärtus ja tööjõu tootlikkus on keskmisest madalamad.

Toetustest sõltuvus on suur – 2019. aastal oli keskmise ettevõtte toetussumma (va investeeringutele) 2 loodava lisandväärtuse summat

Kulud lambakasvatuses

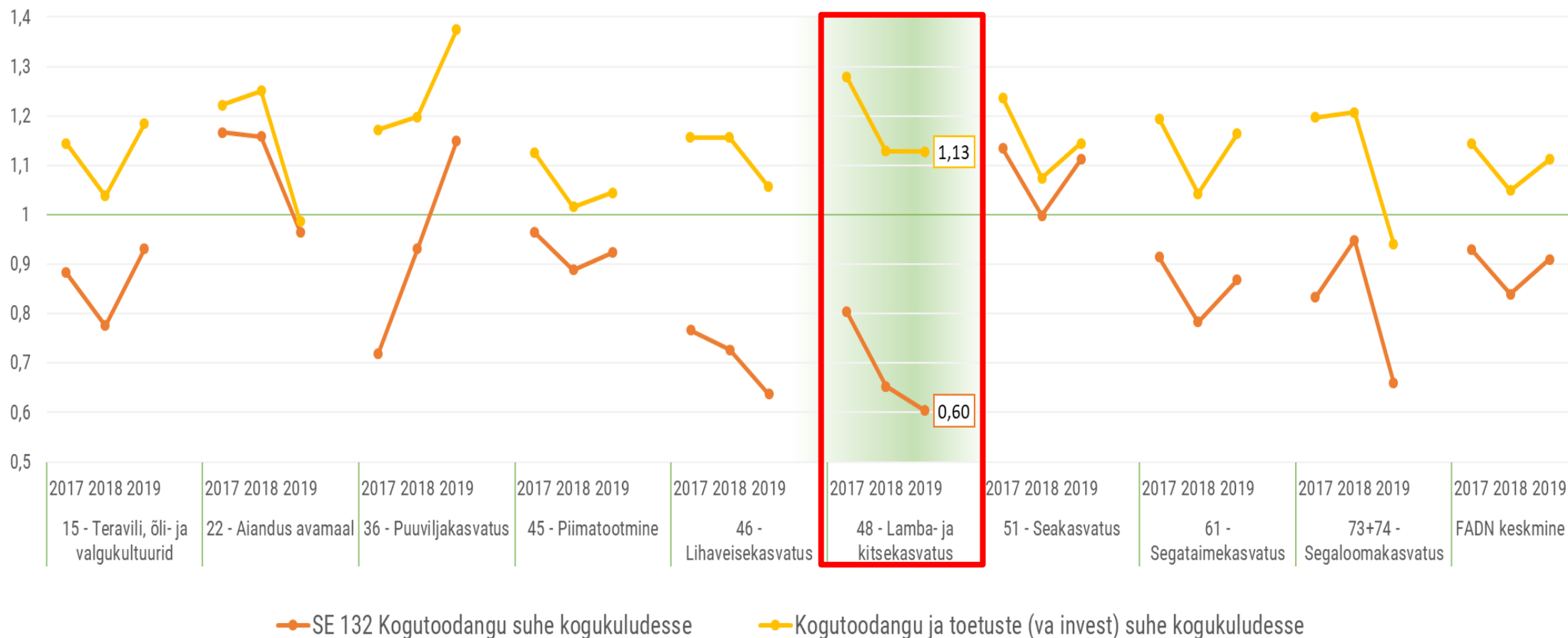
48 - Lamba- ja kitsekasvatus

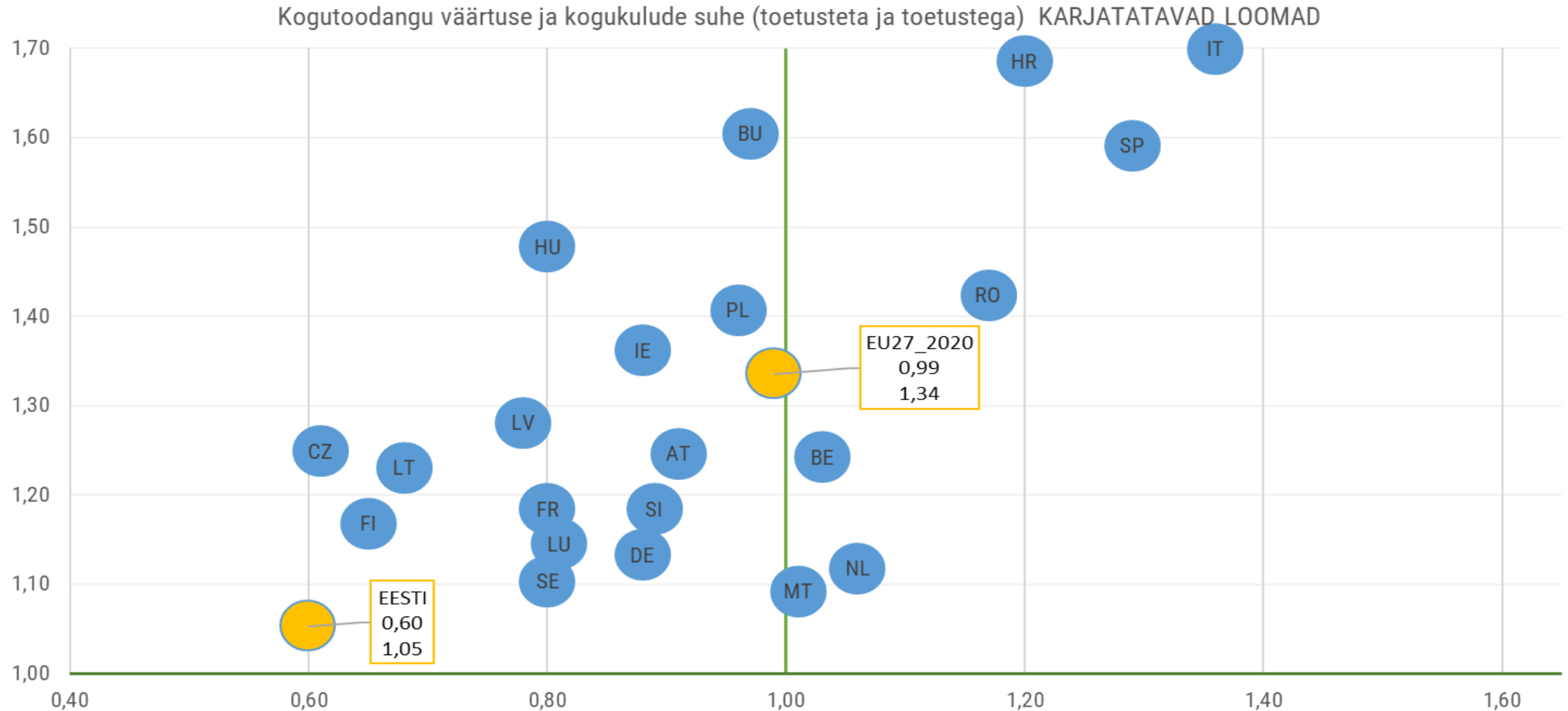
- Keskmise ettevõtte kulud kokku 21 181 eurot ehk 437 €/ha
- Seejuures loomakasvatuse erikulud 457 €/lü
- Taimekasvatuse erikulud 21 €/ha
- Praegune sisendihindade tõus mõjub peamiselt energiahinna tõusu kaudu

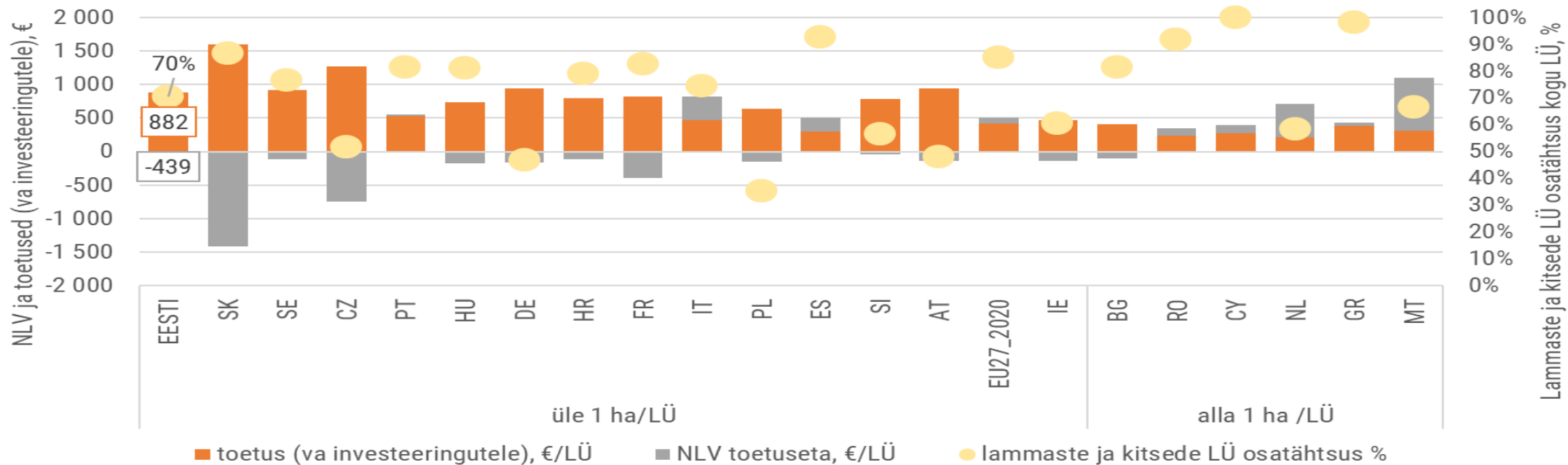
Kuludega toimetulek FADN tootmistüüpides

EL-27 kogutoodang, kogukulud, toetused (2020)

Toetused ja loodud netolisandväärtus

EL27(2020) keskmiselt moodustavad **toetused (va investeeringutele) 83% NLV-st** jagatuna keskmise ettevõtte kõikide lü kohta, **Eestis 199%**

EL27(2020) on **lammaste ja kitsede LÜ osatähtsus** selle tootmistüübi keskmises ettevõttes **85%**, **Eestis 70%**

EL27(2020) keskmisena on **toetuste (va investeeringutele) summa LÜ kohta 416 eurot**, **Eestis 882 eurot**

EL27(2020) keskmisena on **puhas toetusteta NLV/LÜ kohta 501 eurot**, **Eestis 443 eurot** ehk 12% vähem

Oluline osa toetustest on seotud maaga, **Eestis 3,9 ha/LÜ**, **EL27(2020) keskmiselt 1,1 ha/LÜ**

BE, DK, LV, LT ja FI kohta EL tasemel selle tootmistüübi andmed puuduvad

Lamba- ja kitsetõud põllumajandusloomade registris 2014-2020

2014

Lambatõuge 24

- ristandeid 44%
- eesti tumedapealisi 19%
- eesti valgepealisi 18%
- kihnu maalammas 0,4%
- värvuse järgi 12%

2020

Lambatõuge 31

- ristandeid 46%
- eesti tumedapealisi 13%
- eesti valgepealisi 14%
- kihnu maalammas 3,3%
- värvuse järgi 10%

2014

Kitsetõuge 7

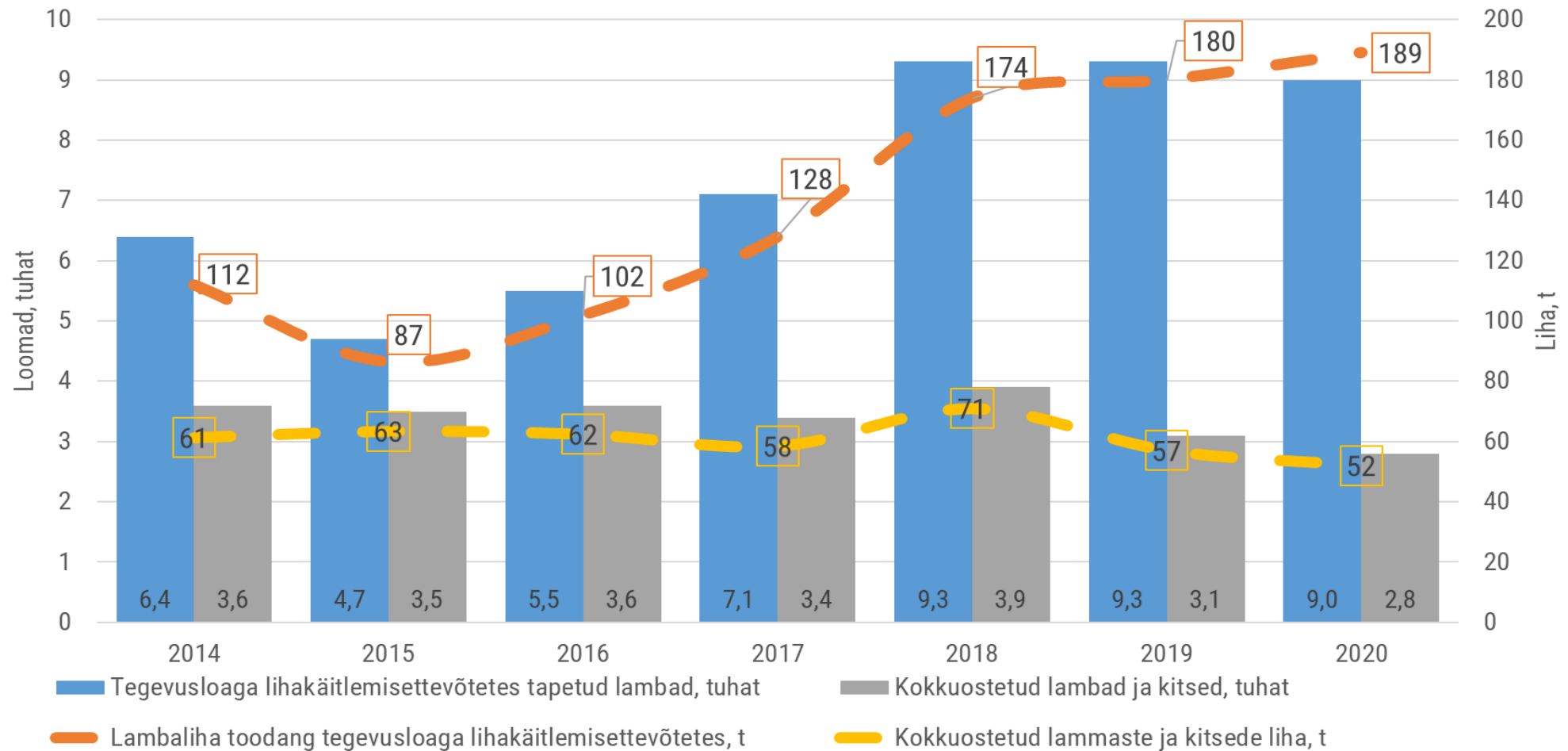
- ristandeid 73%
- saane 18%
- TWZ 3%
- värvuse järgi 3%

2020

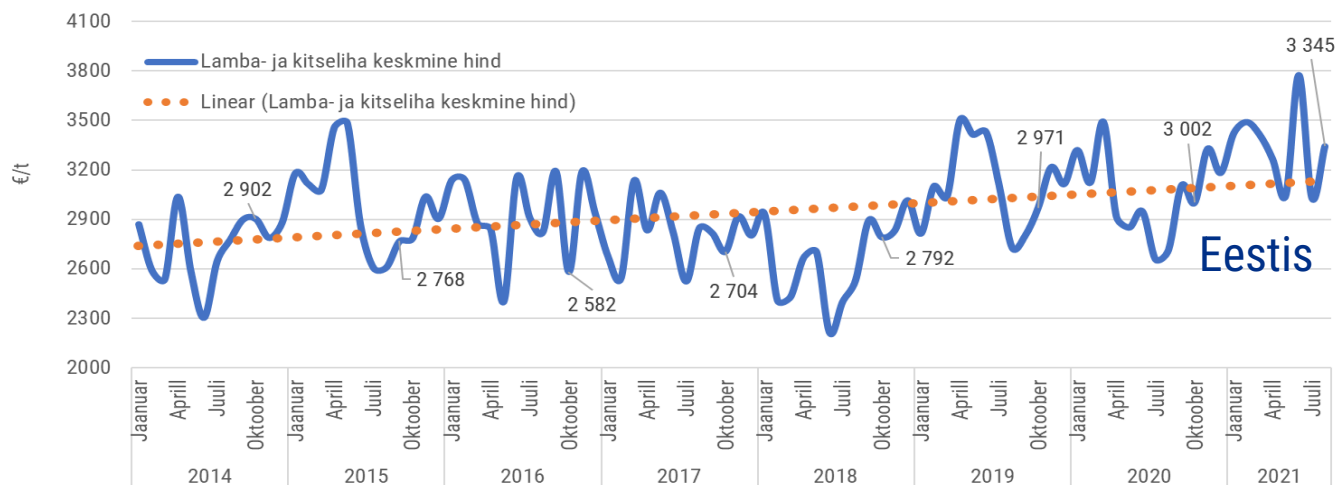
Kitsetõuge 9

- ristandeid 66%
- saane 8%
- TWZ 11%
- värvuse järgi 10%

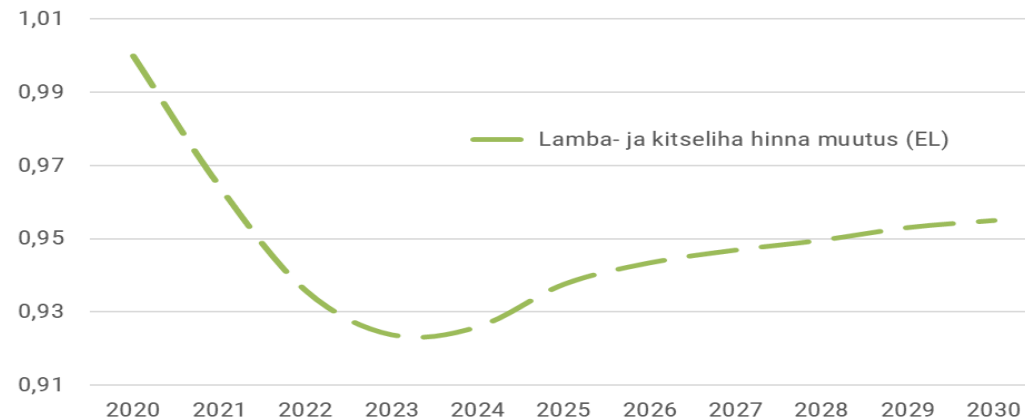
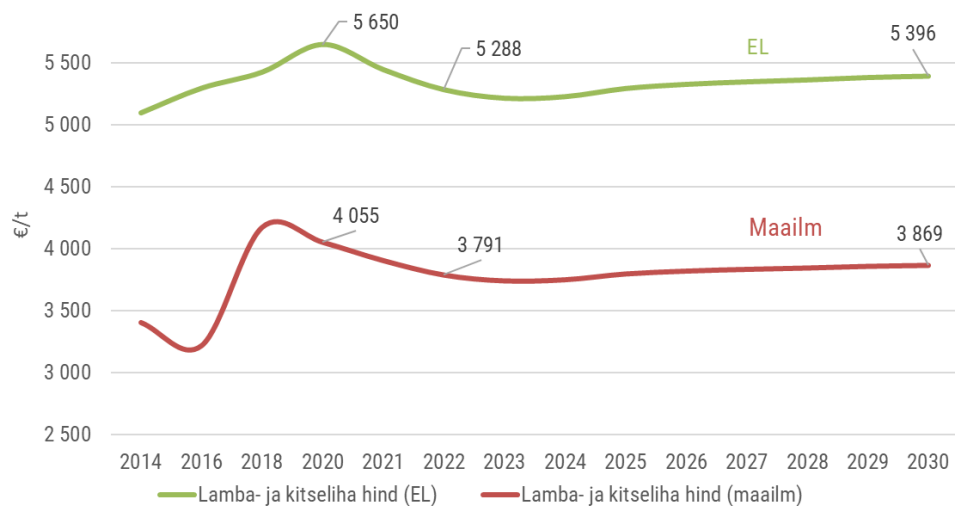
Tapetud lambad ja kitsed ning saadud liha

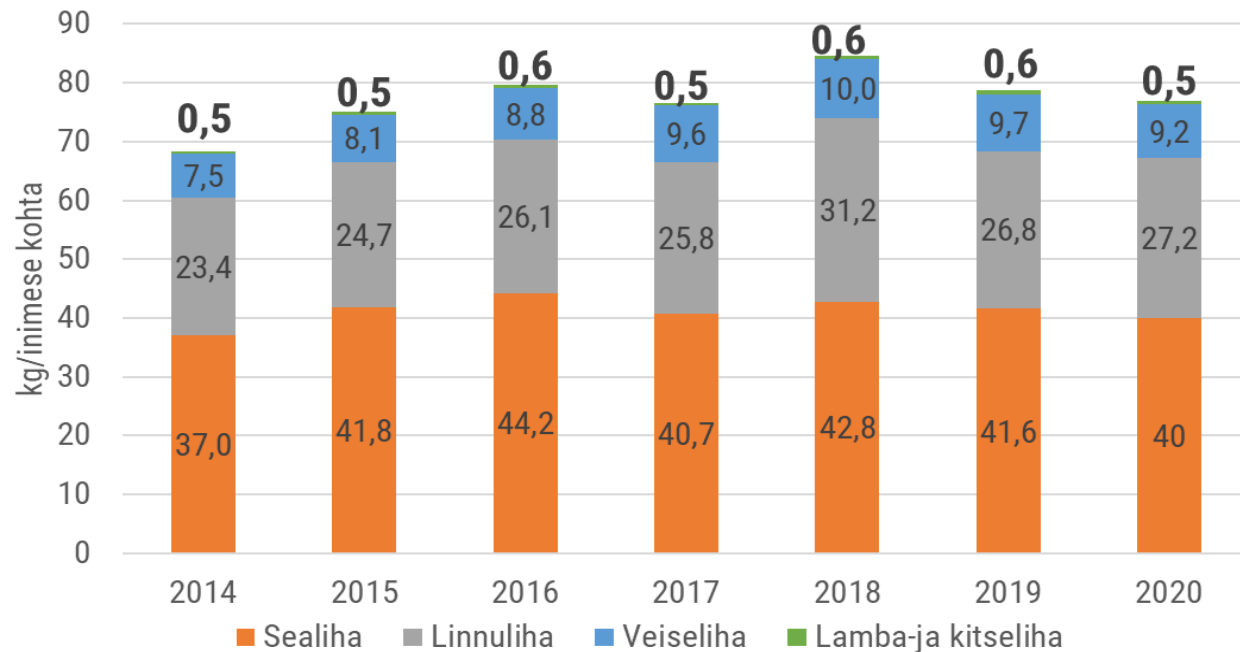
Lamba- ja kitseliha hind

2021. a augustis oli lamba- ja kitseliha hind **3345 €/t**:
+23% võrreldes 2020
+26% võrreldes 2017-2020

Lamba- ja kitseliha tarbimine

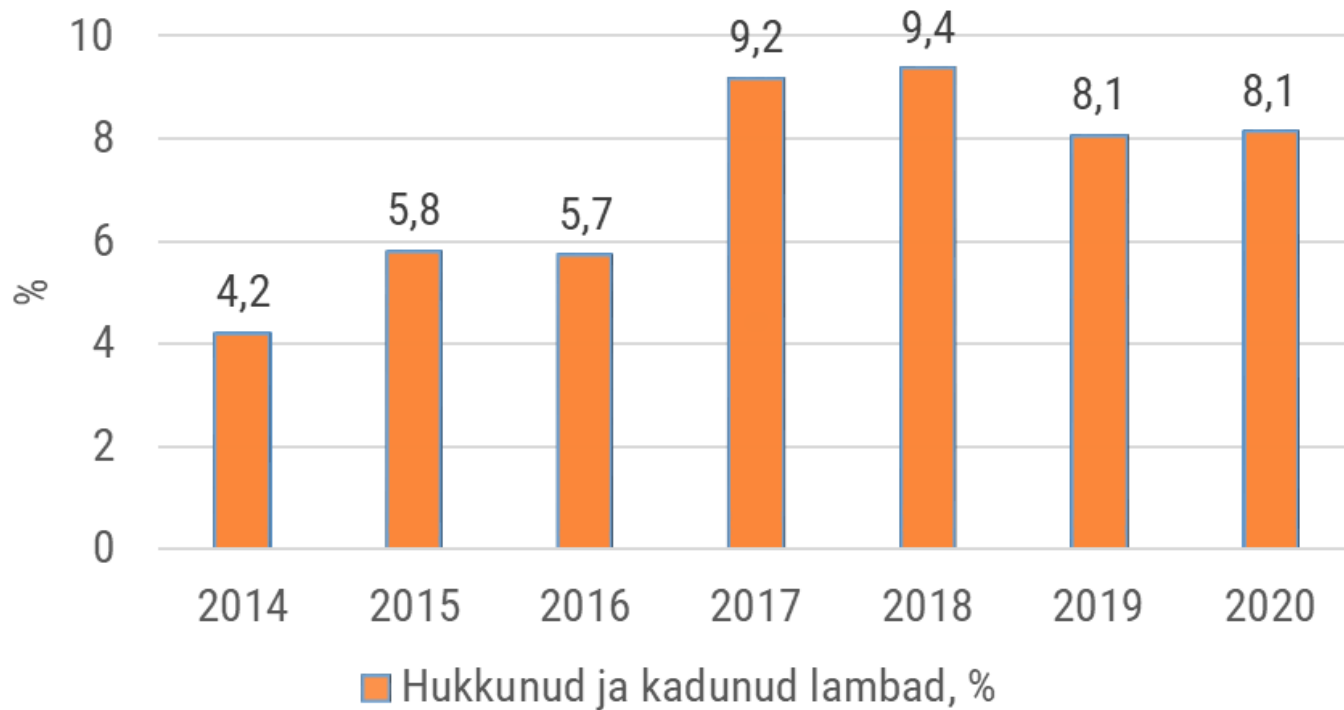

- ✓ Eestis süüakse inimese kohta ~ 80kg liha, millest lamba- ja kitseliha 500-600g
- ✓ Eestis süüakse lamba- ja kitseliha 800g vähem kui EL keskmiselt ja 1,3kg vähem kui maailmas keskmiselt.

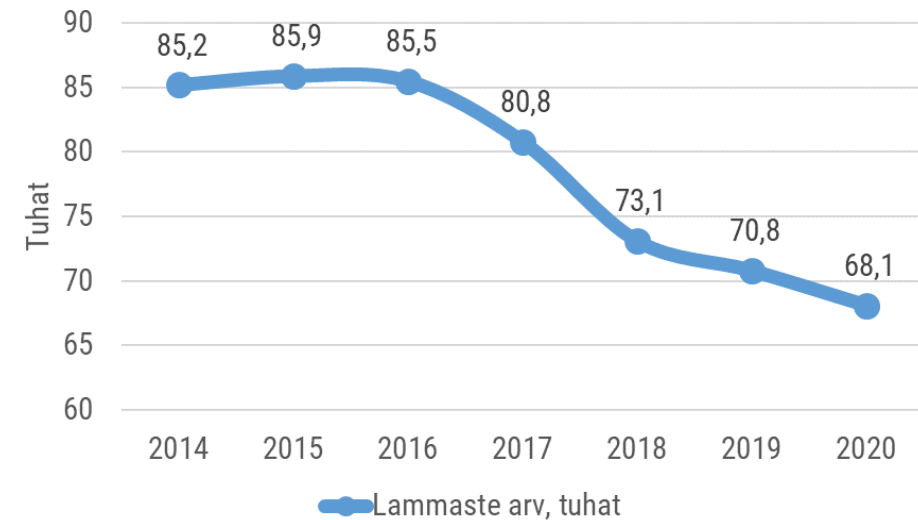

Tarbimine inimese kohta, kg	Maailm (2018-2020)	OECD (2018-2020)	EL (2020)	Eesti (2020)
Veiseliha	6,4	14,6	10,4	9,2
Sealiha	11,4	22,6	32,7	40,0
Linnuliha	14,8	30,9	23,6	27,2
Lamba- ja kitseliha	1,8	1,3	1,3	0,5

Hukkunud ja kadunud lambad aastatel 2014-2020

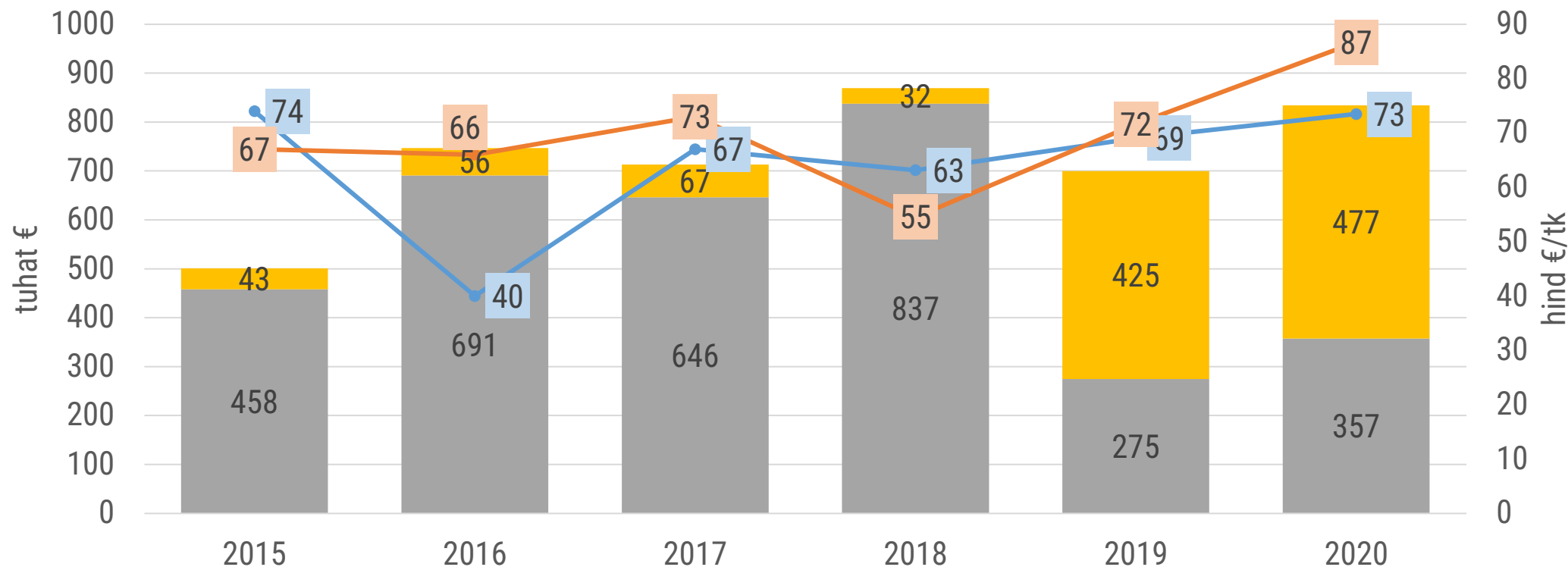
- ✓ Viimasel neljal aastal on hukkunud või kadunud 8-9% põllumajandusloomade registris registreeritud lammastest
- ✓ 2020. aastal hukkus või kadus 5549 lammast

	2017	2018	2019	2020
Hundi ja ilvese murtud lambad	1147	943	848	1326

Eluslammaste eksport , 2015-2020 (tuh €, €/tk)

- Eluslambad (v.a talled ja tõupuhtad aretusloomad)
- Elustalled (kuni aasta vanused) (v.a tõupuhtad aretusloomad)
- Elustallede keskmine ekspordihind (€/tk)
- Eluslammaste keskmine ekspordihind (€/tk)

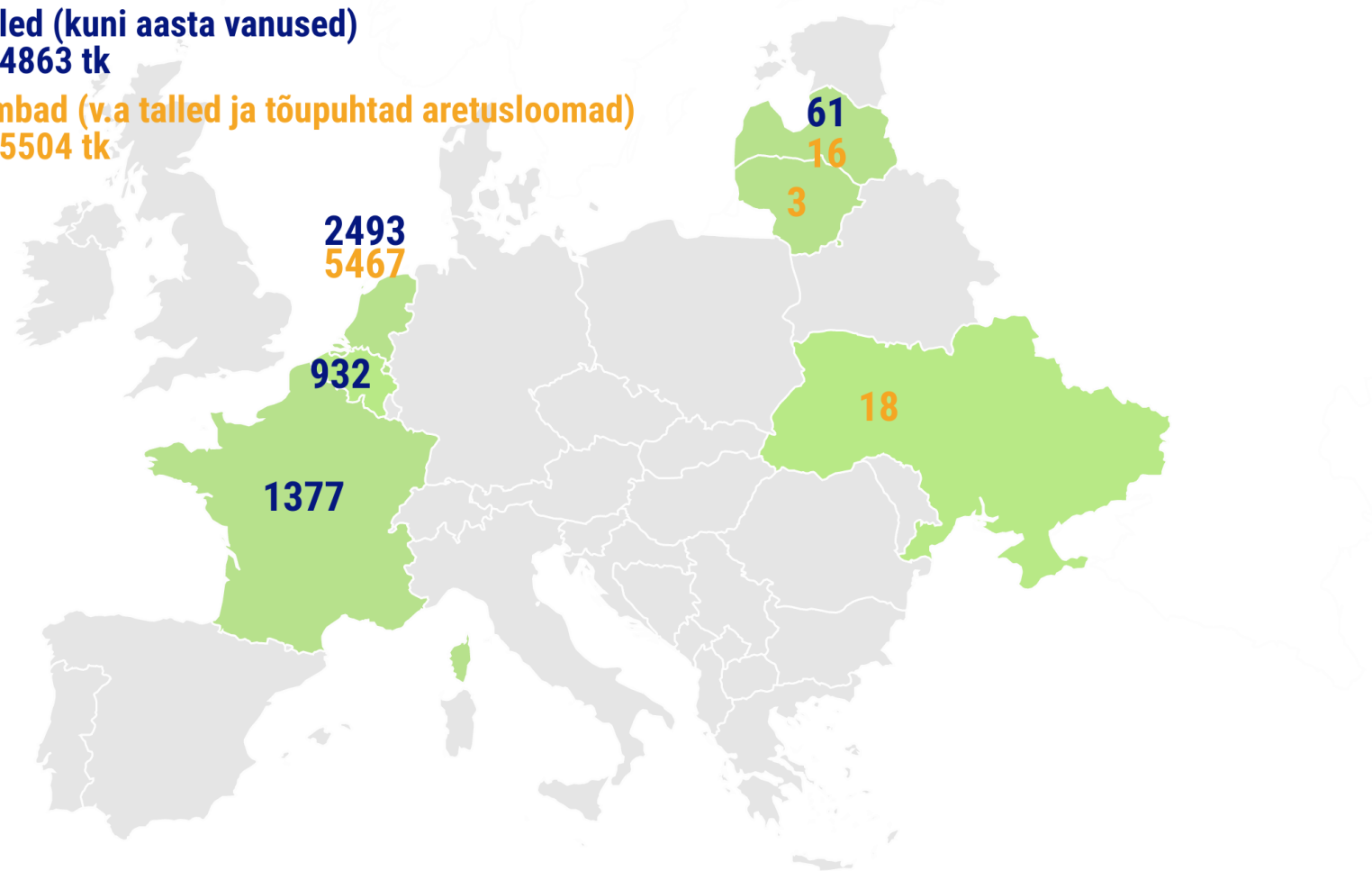
Eluslammaste ekspordi sihtriigid 2020, lammaste arv

Elustalled (kuni aasta vanused)
Kokku 4863 tk

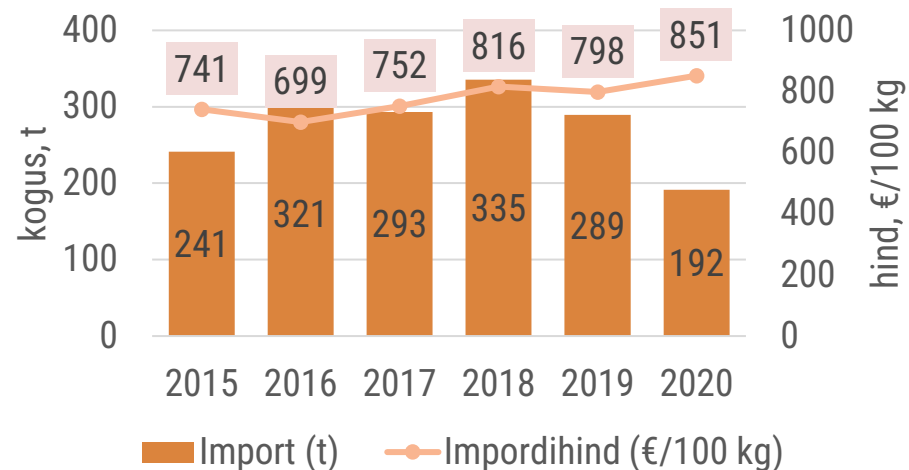
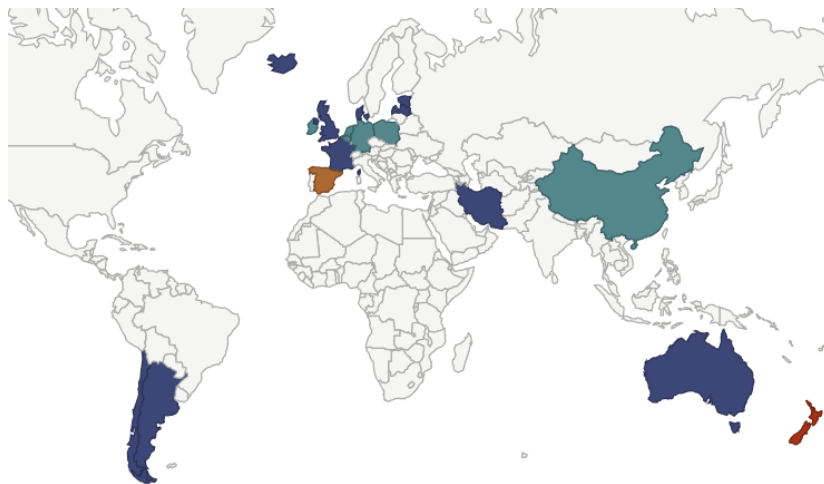

Eluslambad (v.a talled ja tõupuhtad aretusloomad)
Kokku 5504 tk

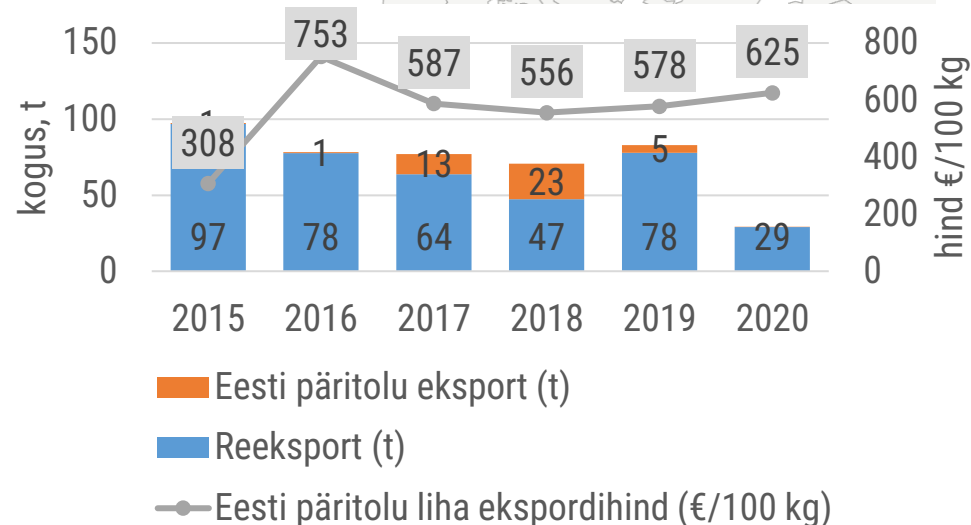
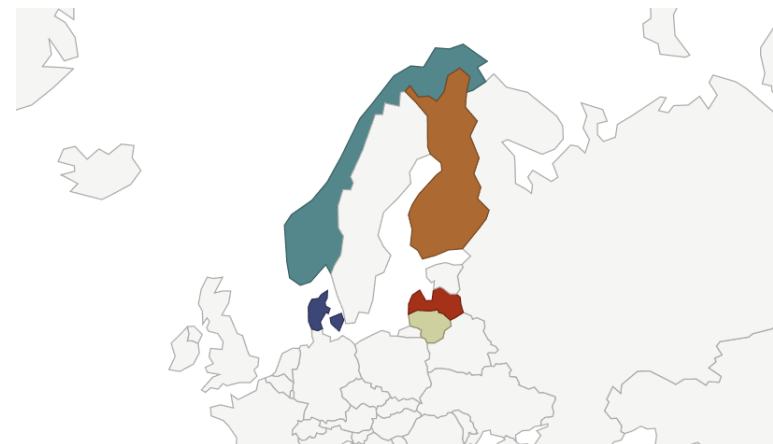

Lambaliha eksport-import 2015-2020

Import

Eksport

Ühine põllumajanduspoliitika 2023-2027

Tõhustada arukat, vastupidavat ja mitmekesist põllumajandussektorit, mis tagab toiduga kindlustatuse

Edendada keskkonnahoidu ja kliimameetmeid ning panustada liidu keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse

Parandada maapiirkondade sotsiaal-majanduslikku olukorda

Sektori kaasajastamine põllumajanduses ning maapiirkondades teadmiste edendamise ja jagamise, innovatsiooni ja digiülemineku abil ning nende kasutuselevõtu ergutamine

TAGADA ÕIGLANE
SISSETULEK

SUURENDADA
KONKURENTSIVÕIMET

TASAKAALUSTADA
SUUTLIKKUS
TOIDUAINETE
TARNEAHELAS

KLIIMAMUUTUSTE
VASTASED
MEETMED

KESKKONNAKAITSE

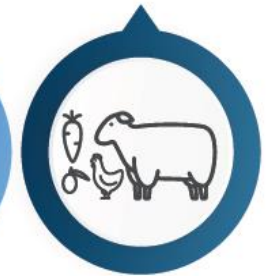
SÄILITADA
MAASTIKUD JA
BIOLOOGILINE
MITMEKESISUS

TOETADA
PÕLVKONDADE
VAHETUST

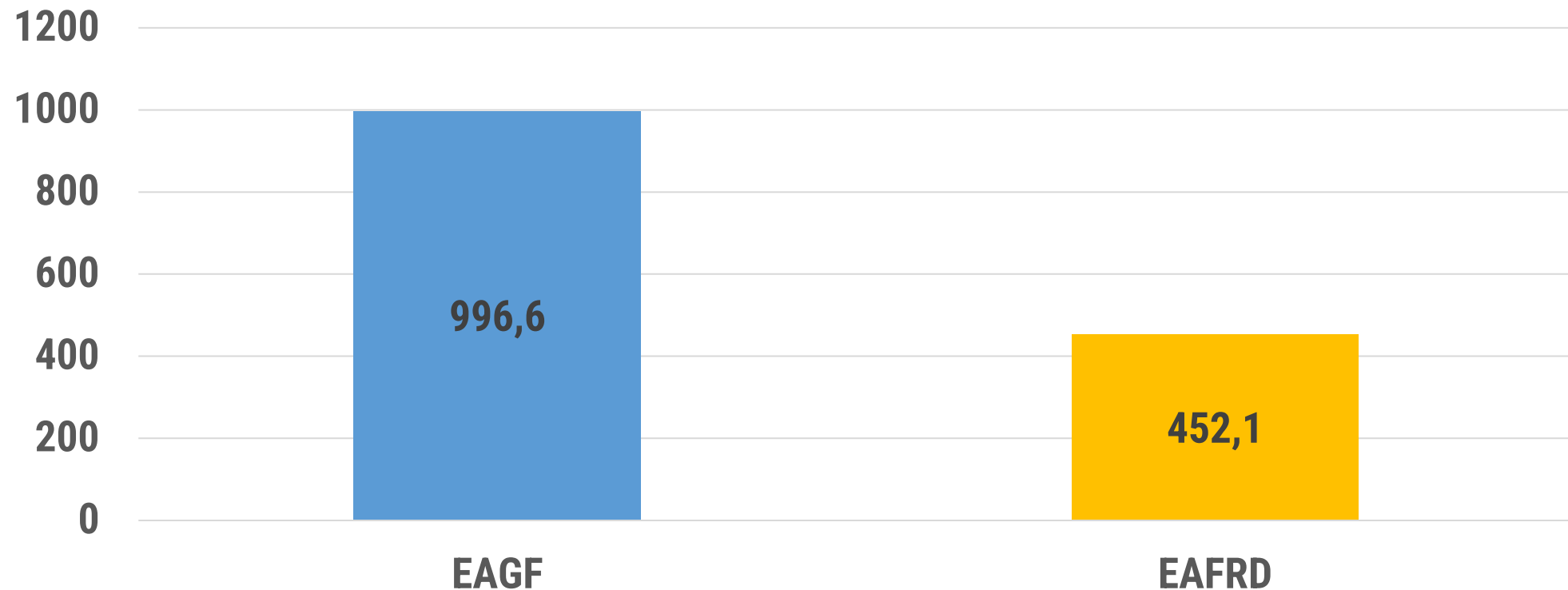
ELUJÕULISED
MAAPIIRKONNAD

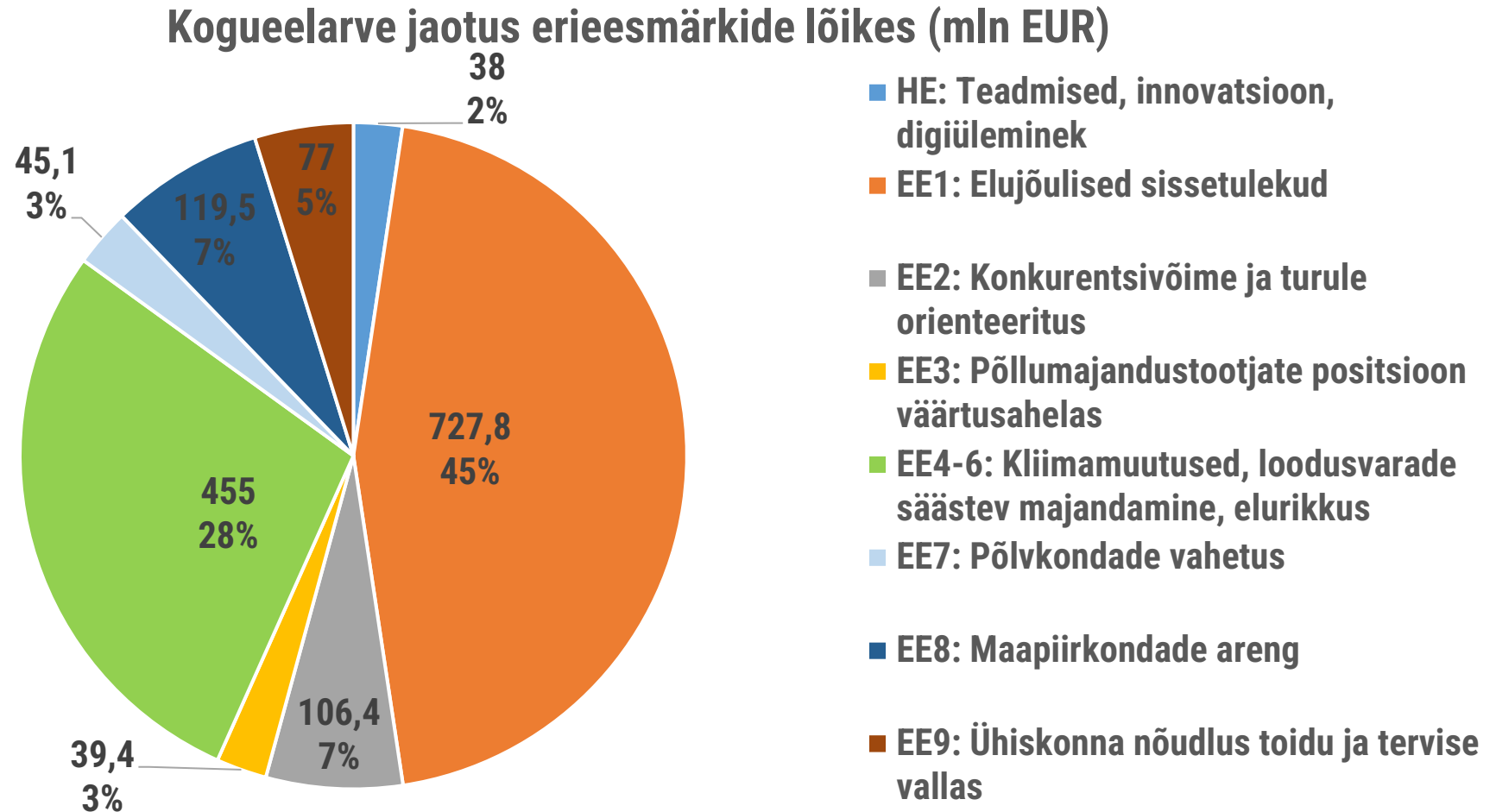
KAITSTA TOIDU JA
TERVISE KVALITEETI

EL-i vahendite jaotus sammaste lõikes

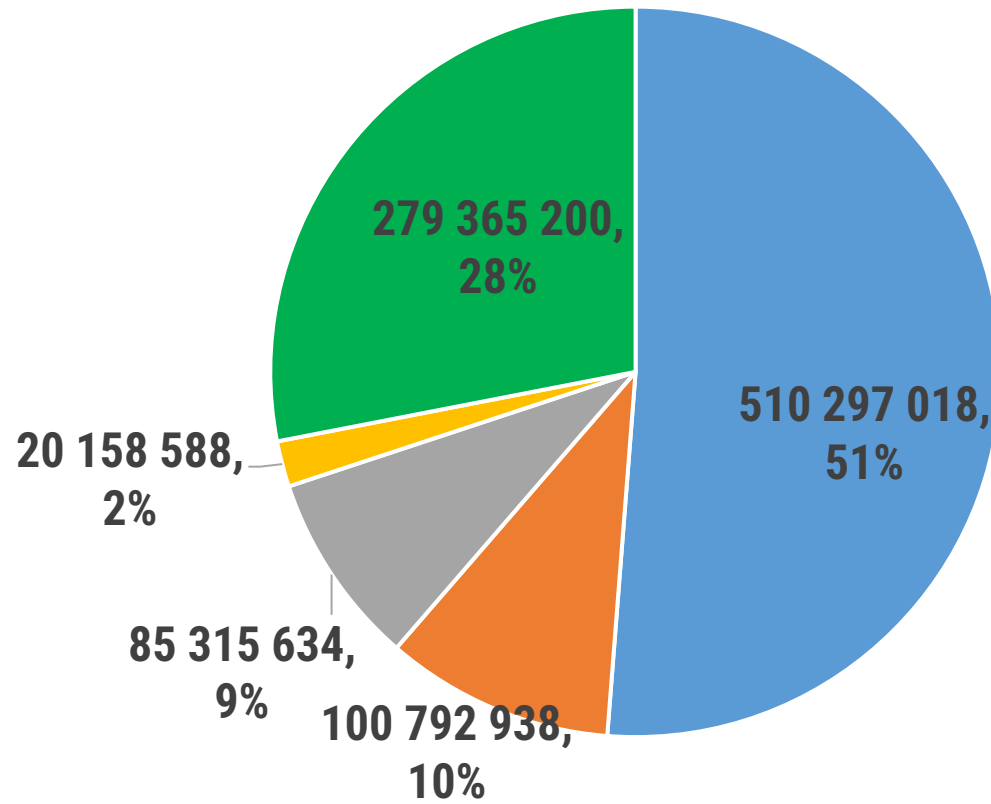
EL-i vahendite võrdlus sammaste lõikes (mln EUR; pärast 12 mln EUR
tõstmist I sambast II sambasse)

Koguelarve jaotus erieesmärkide lõikes

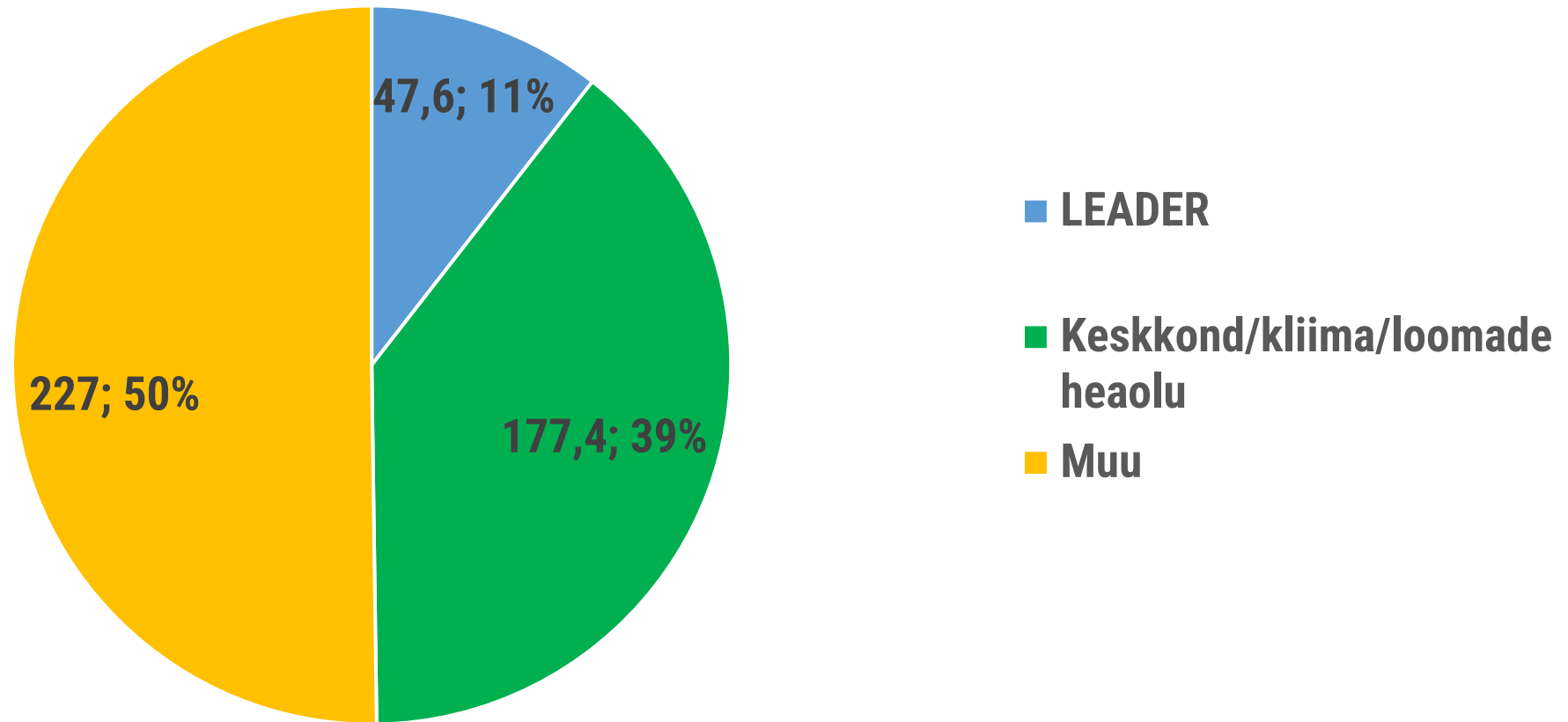

Otsetoetuste nõutavad/lubatud osakaalud

- Põhiline sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks
- Täiendav ümberjaotav sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks
- Seotud toetused
- Täiendav sissetulekutoetus noortele põllumajandustootjatele

Maaelu toetuste nõutavad osakaalud

Põhiline sissetulekutoetus jätkusuutlikkuseks

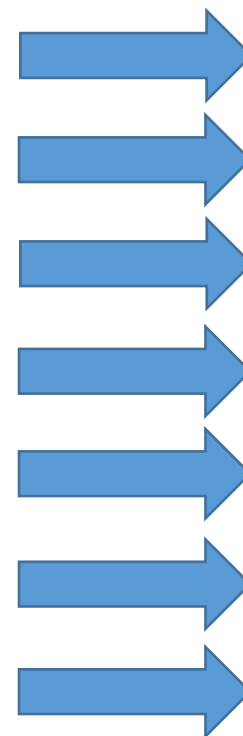
- **Eesmärk** on pakkuda keskkonda hoidvat avalikku teenust hooldatud põllumajandusmaastiku näol, kus on võimalik toota toitu, andes põllumajandustootjatele stabiilset sissetulekut, millega maandada (osaliselt) võimalikke ettevõtlusriske
- **Tegevused:**
  - Põllumajanduslik tegevus, mis hõlmab endas nii põllumajandussaaduste tootmist kui ka põllumajandusmaa hooldamist. Taotleja peab kasutama vähemalt 1 ha põllumajandusmaad
- **Ühikumäär:** 105 eurot/ha
- **Eelarve:** 510 miljonit eurot

Ümberjaotav toetus

ÜPT taotlejate grupp	ÜPT ha	Ümberjaotava toetuse ha	FADN keskmine (2019)
			130 ha
		isikute arv	120 ha
			10-<130 ha
10-<15 ha	16 511	1 343	16 511
15-<20 ha	14 365	831	14 365
20-<25 ha	13 127	588	13 127
25-<30 ha	10 796	394	10 796
30-<35 ha	10 248	315	10 248
35-<40 ha	10 202	273	10 202
40-<45 ha	9 872	234	9 872
45-<50 ha	9 644	204	9 644
50-<55 ha	8 653	165	8 653
55-<60 ha	7 254	126	7 254
60-<65 ha	8 666	139	8 666
65-<69 ha	6 508	97	6 508
69-<86 ha	23 151	302	23 151
86-<130 ha	52 000	487	52 000
130 ja enam ha	733 948	1 602	192240
KOKKU	934 945	5 011	393 237 ha
eelarve 10%	19 357 584 eurot		49 €/ha
üle ülemmäära suuruste eelarve			9 463 264
vastav eelarve osatähtsus			49%

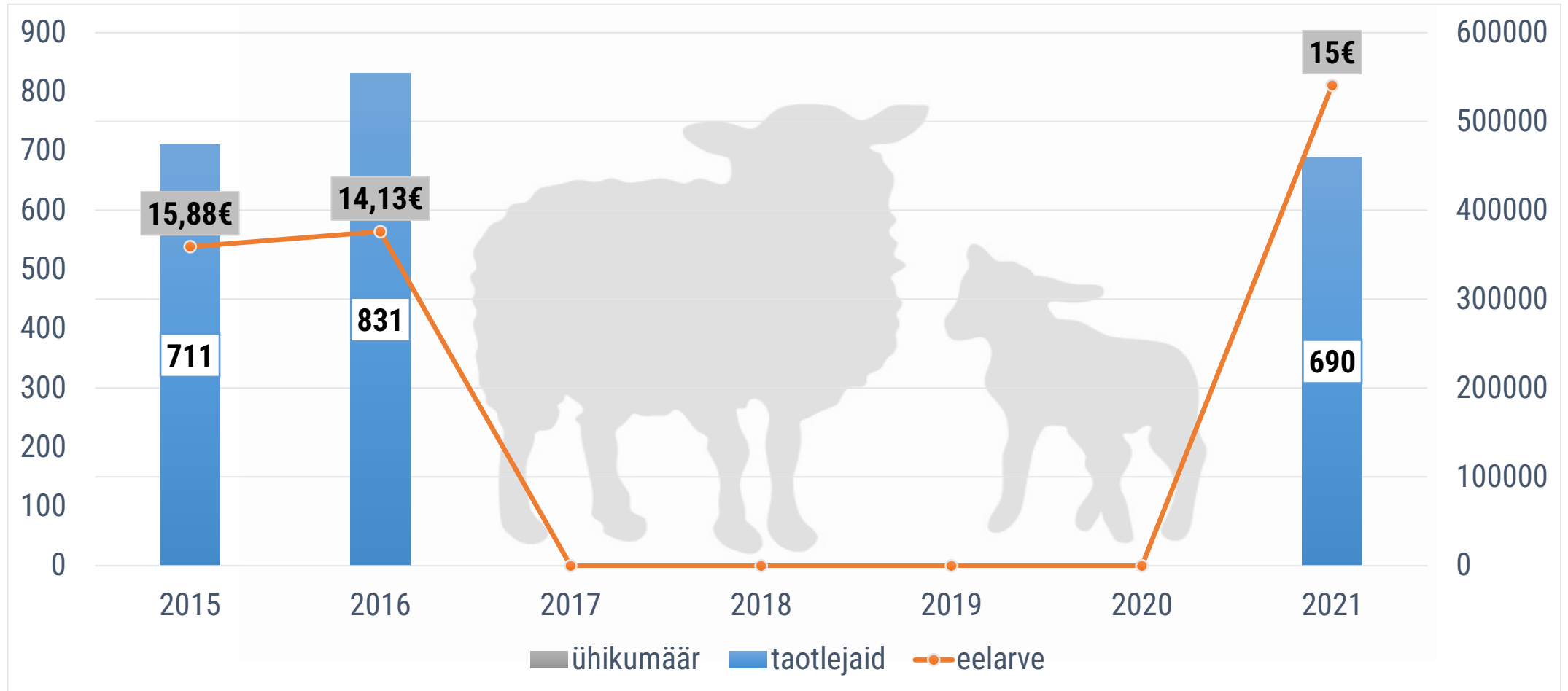
Ümberjaotav toetus

Aastal 2023 majapidamise ha	PST + ÜJT 10-130 ha (PST 105 + ÜJT 49 EUR/ha)
50	7 259
100	14 959
300	37 429
500	58 429
1000	110 929
1500	163 429
5000	530 929

Ühikumäär (EUR/ha)
145,18
149,59
124,76
116,86
110,93
108,95
106,19

Ute ja kitse kasvatamise otsetoetus

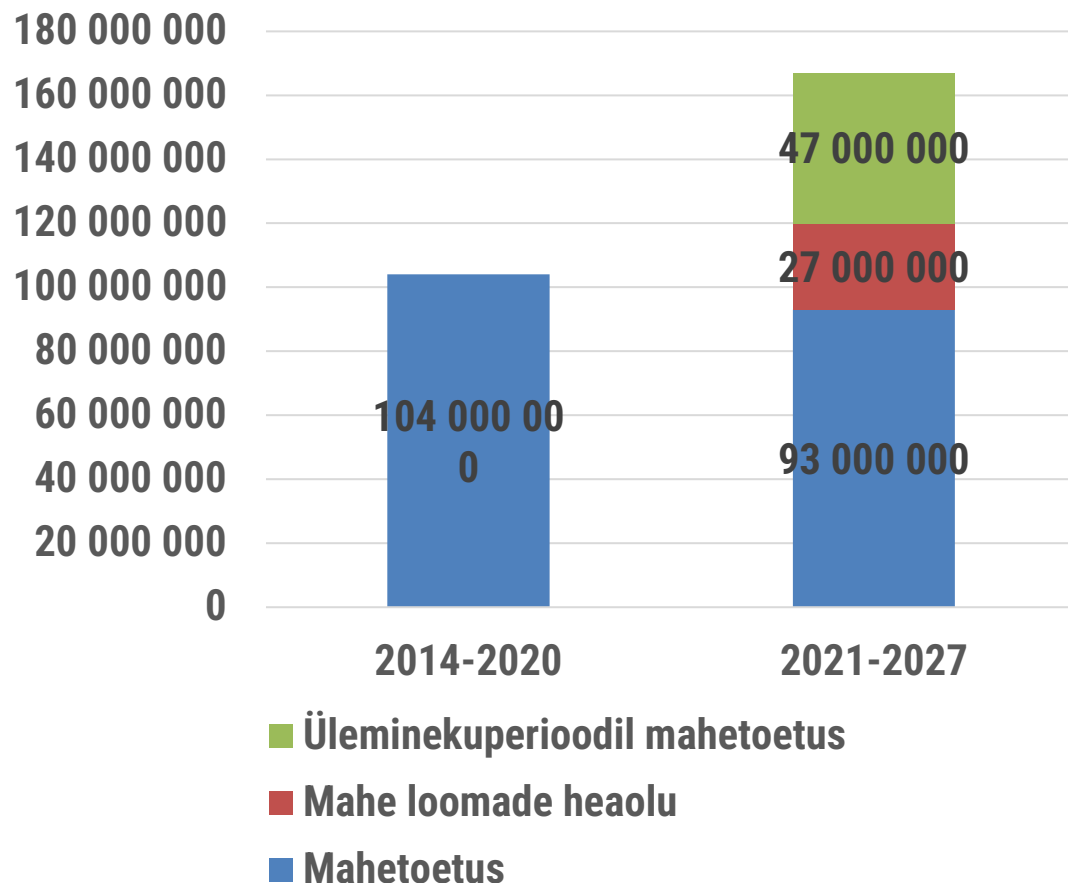
Ute ja kitse kasvatamise otsetoetus 2023-2027

Sihtgrupp	kõikide karjade esimesed 10-450
Loomade arv	32 653 (seisuga 07.09.21)
Ühikumäär	24 eurot
Eelarve	783 672

Ökokavade valik ja eelarve

Ökokavad	279 365 200
Ökokava: keskkonnasõbralik majandamine	145 525 200
Ökokava: mesilaste korjeala	1 875 000
Ökokava: ökoalad	29 245 000
Ökokava: ökosüsteemiteenuste säilitamine põllumaal	9 720 000
Ökokava: mahepõllumajanduse ökokava	93 000 000

Mahetoetus 2021-2027

- Toetust makstakse mahe baasnõuete täitmise eest (eelmisel perioodil lisanõuded)
- Ühikumäärad valdavalt säilivad/kasvavad
- **Lammas ja kits – 25 eurot**
- Mahetootjatel on juurdepääs muudele keskkonnatoetustele (eelmisel perioodil juurdepääs puudus)
- Toetus on 1-aastane (eelmisel perioodil 5-aastane kohustus)

Ohustatud tõugu looma kasvatamise toetus

- Kihnu maalammast tunnistati ohustatud tõuks 2019
- Kihnu maalamba kohta sai toetust (30 eurot/lammast) 2020. aastast
- 2020 taotleti toetust 587 lamba eest
- 2021 taotleti toetust 728 lamba eest

Valjaandja: Maaeluminister
Akti liik: määrus
Teksti liik: terviktekst
Redaktsiooni jõustumise kp: 16.09.2019
Redaktsiooni kehtivuse lõpp: Hetkel kehtiv
Avaldamismärge: RT I, 13.09.2019, 2

Põllumajandusloomade ohustatud tõugude loetelu

Vastu võetud 21.12.2018 nr 82
RT I, 29.12.2018, 8
jõustumine 01.01.2019

Muudetud järgmistega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
11.09.2019	RT I, 13.09.2019, 1	16.09.2019

Määrus kehtestatakse põllumajandusloomade aretuse seaduse § 3 lõike 2 alusel.

§ 1. Põllumajandusloomade ohustatud tõud

Põllumajandusloomade ohustatud tõud on:
1) veise (*Bos taurus*) tõug eesti maatõug;
2) hobuse (*Equus caballus*) tõud eesti hobune ja eesti raskeveohobune ning tori hobune, mille puhul loetakse ohustatuks universaalsuuna hobuste alampopulatsioon ja vana-tori suuna hobuste alampopulatsioon;
3) vuti (*Coturnix coturnix*) tõug eesti vuti;
4) lamba (*Ovis aries*) tõug kihnu maalammast.
[RT I, 13.09.2019, 1- jõust. 16.09.2019]

§ 2. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2019. a.

Valjaandja:	Maaeluminister
Akti liik:	määrus
Teksti liik:	tervikekst
Redaktsiooni jõustumise kp:	23.05.2021
Redaktsiooni kehtivuse lõpp:	Hetkel kehtiv
Avaldamismärge:	RT I, 20.05.2021, 9

Ohustatud tõugu looma pidamise toetus

Vastu võetud 30.04.2015 nr 55
RT I, 02.05.2015, 7
jõustumine 05.05.2015

Muudetud järgmistega

Vastuvõtmine	Avaldamine	Jõustumine
19.04.2017	RT I, 25.04.2017, 1	28.04.2017
22.12.2017	RT I, 04.01.2018, 1	07.01.2018
29.08.2019	RT I, 06.09.2019, 2	09.09.2019
07.04.2020	RT I, 09.04.2020, 4	12.04.2020
26.10.2020	RT I, 04.11.2020, 1	01.01.2021
03.02.2021	RT I, 09.02.2021, 1	12.02.2021
17.05.2021	RT I, 20.05.2021, 1	23.05.2021

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 67 lõike 2 alusel.

§ 1. Reguleerimisala

Määrusega kehtestatakse „Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ (edaspidi *arengukava*) meetme 10 „Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede“ tegevuse liigi „Ohustatud tõugu looma pidamise toetus“ raames antava ohustatud tõugu looma pidamise toetuse (edaspidi *toetus*) andmise tingimused ja kord.

§ 2. Toetatavad tegevused

- (1) Toetust antakse ohustatud tõugu looma pidamise eest viie järjestikuse kalendriaasta jooksul (edaspidi *kohustus*). Lisatoetust antakse lisatingimuste täitmise eest taotluse esitamise kalendriaastal (edaspidi *kohustuseaasta*).
- (2) Iga ohustatud tõu kohta võetakse eraldi kohustus.
- (3) Eesti vuti pidamise korral antakse toetust taotleja põllumajanduslikus majapidamises kohustuseaastale eelnenud aasta 1. maist kuni kohustuseaasta 30. aprillini peetud toetusõiguslike vuttide keskmise arvu ulatuses.

§ 3. Toetuse ühikumäär

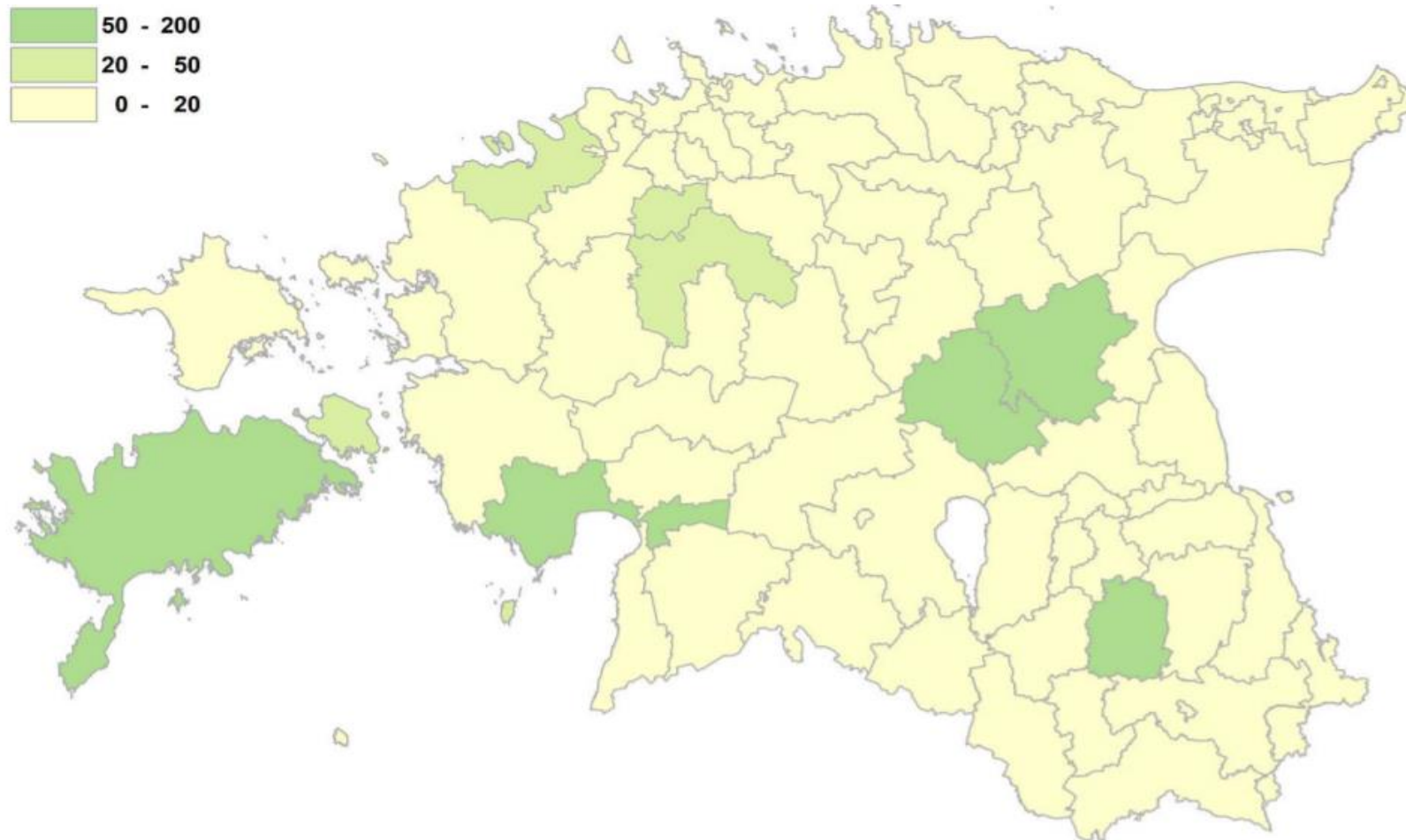
- (1) Toetuse ühikumäär ohustatud tõugu looma kohta on järgmine:
  - 1) eesti hobuse, tori hobuse universaalsuuna hobuste alampopulatsiooni ja tori hobuse vana-tori suuna hobuste alampopulatsiooni hobuse pidamise eest 200 eurot aastas;
[RT I, 09.02.2021, 1- jõust. 12.02.2021]
  - 2) eesti raskeveohobuse pidamise eest 260 eurot aastas;
  - 3) eesti maatõugu veise pidamise eest 315 eurot aastas;
  - 4) eesti vuti pidamise eest kuus eurot aastas;
[RT I, 09.04.2020, 4- jõust. 12.04.2020]
  - 5) kihnu maalamba pidamise eest 30 eurot aastas.
[RT I, 09.04.2020, 4- jõust. 12.04.2020]

(2) Lisatoetuse ühikumäär ohustatud tõugu looma kohta on järgmine:

- 1) eesti maatõugu pulli pidamise eest 100 eurot aastas;
- 2) kohustuseaastal jõudluskontrollis osaleva eesti maatõugu lehma pidamise eest 100 eurot aastas;

OTL toetusaluste kihnu maalamaste jaotus omavalitsuste lõikes

Ohustatud tõugu looma kasvatamise toetus 2023-2027

- Kihnu maalamba eest on toetus 35 eurot
- Lisatoetus kihnu maalamba jäära eest 35 eurot või lisatoetus jõudluskontrollis oleva kihnu maalamba eest 35 eurot
- Toetus on 5-aastase kohustusperioodiga

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

- **Eesmärk** on säilitada pärandniite ehk poollooduslikke kooslusi ja seeläbi liigirikkust kogu põllumajandusmaal
- **Sihtrühm:** toetuse saajad on põllumajandustootjad ja teised toetuse taotlejad
- **Tegevused:** iga pärandniidu kohta on üks põhitegevus, milleks on kas niitmine või karjatamine. Lisaks põhitegevusele võib taotleja taotleda toetust ühe või mitme üheaastase lisategevuse eest
- **Ühikumäär:** 100-600 eurot/ha
- **Eelarve:** 42,1 miljonit eurot

Väärtusliku püsirohuma saäilitamine

- **Eesmärk** on väärtustada püsirohumaids, kus on kujunenud või säilinud looduslik taimestik ja seeläbi tagatud tingimused liigirikkuseks
- **Sihtrühm**: toetuse saajad on põllumajandustootjad ja teised toetuse taotlejad
- **Tegevused**: toetusega suunatakse hoidma kõrge loodusväärtusega rohumaid rohukamaras ja neid mitte uuendama, et säiliks ja taastuks looduslik taimestik
- **Ühikumäär**: 80/50 eurot/ha
- **Eelarve**: 8,1 miljonit eurot

Koostöö

Tootjaorganisatsiooni tunnustamist saab taotleda tulundusühistu, kes:

- on kolme majandusaasta keskmisena turustanud 120 000 euro väärtuses lamba- ja kitseliha
- koosneb vähemalt 10 sõltumatust liikmest
- on asutatud tootjate algatusel ja tegeleb vähemalt ühe tegevusega (ühine töötlemine, turustamine, pakendamine jne) ning järgib konkreetset eesmärki

Ühistegevusele suunatud sekkumised

- Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse
- Ühistulised investeeringud materiaalsesse ja immateriaalsesse põhivarasse (finantsinstrument)
- Põllumajanduse ja toidusektori müügivõimekuse tõstmine
- Liidu ja riiklike kvaliteedikavade rakendamise toetamine
- Tunnustatud tootjaorganisatsioonide loomise toetamine
- Tunnustatud tootjaorganisatsioonide arendamise toetamine

Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud (1)

- **Eesmärk** on soodustada põllumajandustootmises ressursitõhusust, vältida jäätmete ja heitmete teket ning vähendada tootmisest tulenevat keskkonnamõju ning suurendada bioohutust
- **Sihtrühm:** põllumajandustootjad ja neid ühendavad tulundusühistud
- **Abi vorm:** tagastamatu abi (toetus) ja finantsinstrument
- **Eelarve:** 50 000 000 + 20 000 000 eurot

Põllumajandustootjate materiaalsed ja immateriaalsed investeeringud (2)

1. Kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemisega seotud investeeringud:

Nt: omatarbeks ja põllumajandustootmise eesmärgil keskkonnasõbralikud taastuvenegialahendused, väetisekulu vähendav tehnoloogia, keskkonnasäästlikud jahutusseadmed ja loomakasvatushoonete kliimaseadmed

2. Vee- ja õhukvaliteedi parandamisega ning muldade kaitsega seotud investeeringud:

Nt: sõnniku- ja silohoidlate ehitamine, sügavallapanuga lautade lekkekindla aluspinna rajamine, sõnniku sisestuslaotuse seadmed, alalised söötmiss- ja jootmiskohad välialadel, investeeringud vee kokkuhoiuks ja taaskasutuseks katmikaladel

3. Elurikkuse kaitsega seotud investeeringud:

Nt: keskkonnahoidlikud taimekaitsetehnoloogiad, mehhaanilised umbrohutõrjeseadmed, taimekahjustajate monitooringu- ja hoiatussüsteemid

4. Karjatamist soodustavad investeeringud:

Nt: varjualuste ja maastikuelementide rajamine, mis kaitsevad loomi neile mittesobivate ilmastikutingimuste eest, karjamaade jootmissüsteemid, kogumis- ja karjaaiad

5. Parema bioturvalisusega seotud investeeringud:

Nt: loomakasvatushoone või rajatise või loomade pidamiseks piiritletud ala tarastamine, loomakasvatushoonet ümbritsevale territooriumile sisenemiseks pääsra rajamine, loomakasvatushoone ruumide, veokite ja haagiste pesemise ning desinfitseerimiseseadmete ostmise

MAELUMINISTEERIUM

Aitäh!